

jaarverslag 2021
Natuurmuseum Brabant

natuur
museum
brabant

Inhoud

<i>Woord vooraf</i>	5
<i>Bericht van de Raad van Toezicht</i>	7
<i>Onze bezoekers 2021</i>	9
<i>Tentoonstellingen en projecten</i>	11
<i>Educatie en activiteiten</i>	15
<i>Marketing en communicatie</i>	23
<i>Collectie en wetenschap</i>	29
<i>Het museum als onderneming</i>	31
<i>Financiële gegevens</i>	43
 <i>Bijlagen:</i>	
<i>Collectie en wetenschap</i>	45
<i>Aanwinsten</i>	45
<i>Bruiklenen</i>	45
<i>Overzicht werkzaamheden collecties</i>	45
<i>Toezicht en directie</i>	53
<i>Overzicht personeel</i>	54
<i>Samenwerking</i>	55
<i>Colofon</i>	56

Maximum
toegestaan aantal
bezoekers tegelijk
in het museum:
180

Woord vooraf

5

Iedereen die met regelmaat met de natuur in aanraking komt leert dat natuurlijke processen tijd nodig hebben. Een ei uitbroeden, een welp grootbrengen of als zaailing tot boom uitgroeien: het duurt dagen, maanden, of zelfs jaren voordat het doel bereikt is.

Voor Natuurmuseum Brabant stond 2021 ook in het teken van tijd. Tijd dat we dicht waren.

Tijd dat we beperkt open waren. Tijd investeren in het zoeken naar steun en, niet onbelangrijk, tijd nemen om er voor elkaar en onze bezoekers te zijn in moeilijke omstandigheden.

Uiteindelijk draaide het ook om tijd winnen: onszelf positioneren zodat we aan het einde van de pandemie ons werk en onze passie voor natuur in ons geliefde museum konden voortzetten.

Het jaar begon met een dicht museum, precies zoals 2020 geëindigd was. Pas in juni mochten de deuren weer open voor bezoekers en dan onder strikte voorwaarden: een hele waslijst aan maatregelen die de veiligheid van medewerkers en bezoekers diende te beschermen.

Het museum heeft een relatief goede zomer gehad – geholpen door het flinke aantal dagen dat ‘museumweer’ in de zomervakantie. Augustus was onze drukste maand ooit, met 11.418 bezoekers (en 19 regenachtige dagen).

In het najaar begon het aantal coronagevallen landelijk weer sterk te stijgen. Gelukkig zijn er in 2021 geen ernstige coronagevallen onder het museumpersoneel geweest.

Het heropleven van het virus heeft onvermijdelijk tot een terugval in bezoekers geleid. We verwachtten tegen het einde van het jaar 40.000 bezoekers te hebben ontvangen, maar het verplicht sluiten van de musea in december trok daar een streep door. Toch is het eindtotaal van 38.582 niet onverdienstelijk, aangezien het behaald is in maar 28 weken en met begrenzing van het aantal bezoekers.

'De uitdagingen zijn voor het museum nog niet voorbij, maar het team gaat 2022 in met zijn karakteristiek positieve houding en liefde voor de natuur.'

Bedrijfstechnisch gezien was de grootste uitdaging de financiële gezondheid van het museum, dat tot juni geen eigen inkomsten kon generen. Wij hebben dan ook veel tijd geïnvesteerd in het zoeken naar steun en het benutten van de maatregelen waarvoor we in aanmerking kwamen. We zijn de Rijksoverheid erkentelijk voor de NOW- en TVL-regelingen, alsook het Mondriaan Fonds en het Kickstart Cultuurfonds voor steun die we in 2021 hebben ontvangen. Die zorgden ervoor dat we, anders dan in 2020, ons personeelsbestand intact konden houden.

Aan het einde van het jaar kregen we, na een lang en soms moeizaam proces, een welkome toezegging van het College betreffend een aanzienlijk steunvoorschot uit het herstellfonds van de gemeente Tilburg in 2022.

Het team van Natuurmuseum heeft het tweede jaar van de coronapandemie dapper en met goede humor doorgewerkt. De focus bleef op wat er wél kon, ook als we dicht waren, en de kansen die er lagen zijn ten volste benut. De resultaten zijn soms zichtbaar voor het publiek en soms niet – want ook aan de organisatie zelf is gewerkt, van het opstellen van een gedragscode tot het herinrichten van depots.

Natuurmuseum Brabant heeft tijd nodig om te herstellen van de tegenslagen van de laatste paar jaar. De uitdagingen zijn voor het museum nog niet voorbij, maar het team gaat 2022 in met zijn karakteristiek positieve houding en liefde voor de natuur. Het is een voorrecht om daar deel van uit te maken: er zijn geen andere mensen met wie ik liever mijn tijd door zou brengen.

Fiona Zachariasse

Directeur - Bestuurder

Tripadvisor:
4,5 ster
van de 5

Bericht van de Raad van Toezicht

7

Vallen en opstaan, zo kunnen de afgelopen twee jaren worden gekenschetst. Steeds weer herpakken na elke lockdown en zorgvuldig alle maatregelen voorbereiden en naleven. Het verslagjaar 2021 begon wat dat betreft nog slechter dan 2020. Hadden we in 2020 nog twee topmaanden bij de start van het jaar, bij de start van 2021 moest het museum ruim 5 maanden de deuren gesloten houden en aan het eind van het jaar wederom op slot. In de tussenliggende periode was er sprake van allerlei beperkingen.

Prettig is dat in de perioden dat we wel bezoekers mochten verwelkomen, deze de weg naar het museum wisten te vinden. Augustus was een topmaand. Hartverwarmend in een periode van bestuurlijke zorgen over de continuïteit van ons museum. Uitdrukkelijk is nog eens de noodzaak van financiële ondersteuning bij het Gemeentebestuur onder de aandacht gebracht. Aan het eind van het verslagjaar heeft dit geresulteerd in een toezegging het museum te ondersteunen.

De wisselende coronamaatregelen hebben ook een forse impact gehad op onze medewerkers. Thuiswerken, werken in een gesloten museum, werken met beperkingen deden een beroep op hun veerkracht. Wij hebben als Raad van Toezicht veel waardering voor de wijze waarop zij hiermee omgegaan zijn. Ook voor de vele vrijwilligers, die tijdens de lockdowns niet hebben kunnen werken, is het een moeilijke tijd geweest. Wij hopen dat met de in 2022 ingezette versoepelingen iedereen weer snel zijn werk of onderzoek kan oppakken en dat we de personele formatie spoedig op sterkte hebben.

Halverwege het jaar is de governancestructuur van het museum gewijzigd. Het traditionele bestuursmodel is middels een statutenwijziging omgevormd tot een Raad van Toezicht-model, waarbij de directeur-bestuurder de bestuurstaken formeel toebedeeld heeft gekregen. De voormalige bestuursleden zijn Raad van Toezichtleden geworden. Een governancestructuur die algemeen gangbaar is in Nederland en zeker ook in de cultuurwereld. Er zijn twee commissies vanuit de RvT ingesteld: de renumeratiecommissie en de auditcommissie financiën. Binnen de Raad van Toezicht hebben zich geen personele wijzigingen voorgedaan.

Loeks van der Veen
Voorzitter Raad van Toezicht

Wat vinden onze bezoekers van Natuurmuseum Brabant

Maximum
toegestaan aantal
bezoekers tegelijk
in het museum:
180

Facebook:
4,8 van 5

Google:
4,5 ster van de 5
(>1000 reviews)

Tripadvisor:
4,5 ster
van de 5

Wetenswaardigheden 2021

Totaal aantal
bezoekers 2021:
38.582

Meest verkochte
product
Museumwinkel:
Poepsticker

Aantal weken
dicht: 22 weken
(1 januari t/m 4
juni 2021)

Aantal weken
dicht: 2 weken
(19 december
t/m 31 december
2021)

Favoriete dier:
Mammoet

Lievelingseten
van de jonge
bezoekertjes:
Worstenbroodje

Aantal
kinderen t/m 17
jaar (individueel):
10.411

Aantal
verkochte foto's
Comedy Wildlife:
37

Fotografie - Will van Berkel

Onze bezoekers 2021

9

Op 5 juni 2021 mochten onze deuren weer open voor publiek, na een maandenlange sluiting. Gelukkig wisten onze bezoekers vrij snel de weg naar het museum (terug) te vinden. Met als topmaand een zeer regenachtige augustus: meer dan 11.000 bezoekers kwamen er op de teller, onze beste augustusmaand ooit. Het optimisme straalde van de bezoekers en het personeel af, met in het achterhoofd de hoop dat de coronacrisis bijna voorbij was. De coronacheck app deed zijn intrede; in eerste instantie alleen voor het Museumcafé. Dat leverde soms de nodige verwarring op en zorgde vanuit communicatief oogpunt gezien voor een uitdaging. Toen kort daarna de QR-code al bij de ingang getoond moest worden, werd het in ieder geval duidelijker voor iedereen. Op dat moment mocht ook de eenrichtingsroute opgeheven worden. Het beperkte maximum aantal bezoekers per zaal moest nog gehandhaafd worden alsook de anderhalve meter, maar zowel de bezoekers als de museummedewerkers ervoeren wel meer bewegingsvrijheid.

‘Gelukkig wisten onze bezoekers vrij snel de weg naar het museum weer te vinden toen we op 5 juni weer de deuren mochten openen na een maandenlange sluiting’

In het najaar, toen coronabesmettingen landelijk weer toenamen, volgde een terugval in de bezoekersaantallen tot ver onder de reguliere maandtotalen. Er was hoop op een last-minute boost tijdens de kerstvakantie, maar helaas werd op 17 december bekendgemaakt dat o.a. musea vanaf 19 december weer op slot moesten. Gelukkig werd er ook direct een waarschijnlijke heropeningsdatum gecommuniceerd. Dit gaf in ieder geval een positief vooruitzicht.

Het schoolbezoek bleef in 2021 achter. De onzekerheid en uitdagingen die corona op allerlei manieren veroorzaakte binnen het onderwijs speelde daarbij een grote rol. Boeking werden geregeld geannuleerd met als reden vervoersproblemen, teveel zieke leerlingen en/of ouders.

Aantal
kinderen t/m 17
jaar (individueel):
10.411

Tentoonstellingen en projecten

11

Tijdelijke tentoonstellingen in 2021

Presentatie Mammoetskelet

vanaf 21 oktober 2021

Gedurende twee dagen (21 en 22 oktober) was preparateur Mickel van Leeuwen van InsideOut Animals bezig met een inventarisatie van de mammoetbotten uit de collectie van Natuurmuseum Brabant. Deze zijn vervolgens in een zaaltje op volgorde neergelegd en waren te bekijken door bezoekers. In een filmpje wordt verteld dat we zo'n 65% van een compleet skelet hebben. Genoeg om het skelet op te kunnen bouwen! Daarom vragen we bezoekers ons te helpen het skelet compleet te maken met een donatie aan het museum.

Fototentoonstelling 'Comedy Wildlife Photography Awards 2021'

23 oktober 2021 t/m 8 mei 2022

Tentoonstelling van de foto's van deelnemers en winnaars van de 2021-editie van de competitie 'Comedy Wildlife Photography Awards'.

Tentoonstelling Mispoezen en Pechvogels – prepareren is een vak

geopend op 9 juli 2021

Tentoonstelling over de kunst van het opzetten. De tentoonstelling laat zien wat taxidermie is aan de hand van een aantal minder goed opgezette objecten. Deze leggen feilloos bloot waarom het opzetten van dieren een vak is en welke keuzes een taxidermist moet maken bij het opzetten.

Fototentoonstelling 'Comedy Wildlife Photography Awards 2020'

30 oktober 2020 t/m 10 mei 2021

Tentoonstelling van de foto's van deelnemers en winnaars van de 2020-editie van de competitie 'Comedy Wildlife Photography Awards'. Deze tentoonstelling is maar voor een deel van de looptijd te zien geweest, vanwege de verschillende lockdowns.

Vreemde Vogels die dino's

geopend op 11 december 2019, eindigt in 2022

Deze tijdelijke presentatie belicht de evolutie van dinosauriers tot vogels. Dit wordt gedaan op drie niveaus: voor kinderen van 4 tot 8, voor kinderen vanaf 8 jaar en voor ouders. Iedere bezoeker kan zo op zijn eigen niveau aan de slag in de zaal met de interactieve opdrachten en interessante weetjes.

Overige semipermanente tentoonstellingen

Aanwinstenvitrine

Vanaf december 2021 is er een aanwinstenvitrine op de begane grond. Hierin tonen we (delen van) recente aanwinsten en vertellen we iets over de schenkers. Eerste aanwinst die hierin te zien is: De grote verzameling vlinders van Anton Cox.

Kikker is hier!

Tentoonstelling voor de jongste bezoeker over Kikker uit de boeken van Max Velthuijs.

In 2021 werd deze tentoonstelling verhuisd naar de ruimte tegenover BOS, om zo een speciale zone voor onze kleinste bezoekers te creëren. Tevens werden er een aantal nieuwe natuurhistorische elementen toegevoegd.

Facebook:
4,8 van 5

Van binnen naar buiten

Presentatie over het werk van en de samenwerking tussen Brabants Landschap, Kempens Landschap en Natuurmuseum Brabant met aandacht voor de buitenlocaties en de wandelapp van het museum, Vossenstreken.

IJstijd!

Kruip in de (rendier)huid van de Neanderthaler en kom oog in oog met een mammoet, een grottenleeuw of een wolharige neushoorn.

Potviszaal

Het skelet van een in 1995 aangespoelde potvis is het grootste object van het museum. In 2022 staat een vanwege corona uitgestelde herinrichting van deze tentoonstelling in de planning om hiervan een volledige presentatie over zeezoogdieren (inclusief de tuimelaar en grijze zeehond) te maken.

OO – zone

Sinds 2010 een groot succesnummer van het museum. Met een eigen onderzoekspas gaan bezoekers onderzoek doen, meegenomen door een digitaal personage.

In 2021 is alle verouderde apparatuur in de OO – zone vernieuwd dankzij de gulle gift van een sponsor.

Jouw Brabant, mijn Brabant

De zaal is een ode aan de veelzijdige schoonheid van de Brabantse natuur en de manieren waarop we die beleven. In de tentoonstelling staan herinneringen uit een Brabants verleden centraal, en die zijn met nieuwe technieken volop in de zaal verwerkt.

BOS

BOS (Beleef Ontdek Samen) is een belevenis die mee verandert met de seizoenen. Elke drie maanden verandert BOS in een ander landschap.

Hoezo Seks?

Zaal over seksualiteit en voortplanting bij mens en dier. Deze inmiddels verouderde presentatie wordt in 2022 ontmanteld en vervangen door een nieuwe presentatie over biodiversiteit.

Tripadvisor:
4,5 ster
van de 5

Fotografie - Vincent van Zalinge

Educatie en activiteiten

15

Ook in 2021 hadden we regelmatig te maken met annuleringen vanwege Covid-19. Het was lastig voor scholen om genoeg begeleiding te regelen en ook waren er regelmatig uitbraken van corona in klassen, die zich hierdoor genoodzaakt zagen hun bezoek af te zeggen. Ook is het museum wederom een gedeelte van het jaar dicht geweest, waardoor scholen alleen gebruik konden maken van onze uitleenservice.

In 2021 zijn vanwege de coronamaatregelen geen vakantieactiviteiten georganiseerd.

Educatief aanbod Primair Onderwijs

Nieuw aanbod

In 2021 zijn de volgende educatieve programma's ontwikkeld:

IJstijdworkshop voor middenbouw

Een workshop in de tentoonstelling IJstijd over overleven als Neanderthaler

Leer je lijf voor groep 1 t/m 3

Een workshop waarin kinderen hun eigen lijf vergelijken met dat van dieren.

Expeditie Ontdek

Een activiteit in verschillende tentoonstellingen van het museum, waarbij kinderen van het primair onderwijs in groepjes aan opdrachten werken. Goede kennismaking met het museum.

Vincents Brabant

Een speciaal programma voor groep 5 in de tentoonstelling Jouw Brabant, mijn Brabant over het Brabant van Vincent van Gogh. Dit programma wordt aangeboden in samenwerking met het Stedsmuseum Tilburg.

Kikker

Educatief programma voor leerlingen uit de onderbouw en voor peuterspeelzalen, waarin allerlei sociaal-emotionele thema's aan bod komen, zoals bang zijn, vriendschap en verliefd zijn. In 2021 zijn er nieuwe opdrachten gemaakt (bij de nieuwe elementen in de tentoonstelling) en is de vormgeving verbeterd.

BOS

Leerlingen van groep 1 t/m 4 kunnen aan de slag met de speelse opdrachten in deze interactieve en zeer succesvolle zaal.

IJstijdworkshop

Activiteit voor onderbouw en bovenbouw (en sinds 2021 ook voor middenbouw), waarbij leerlingen zich verplaatsen in de wereld van de Neanderthaler.

Leer je lijf

Educatieve doe-activiteit over je eigen lichaam voor groep 5/6.

Braakbalpluizen

Begeleide activiteit voor midden en bovenbouw BO. Leerlingen ontdekken wiens botresten in de braakbal van de uil zitten.

OO-zone

Activiteit voor groep 5 t/m 8 in de OO-Zone. Leerlingen maken kennis met onderzoeksvaardigheden door met een digitaal personage op onderzoek te gaan.

Aantal
verkochte foto's
Comedy Wildlife:
37

Hoezo Seks

Activiteit in de tentoonstelling over voortplanting, geschikt voor groep 7 en 8.

Met je neus in de natuur (veldwerk)

Onder begeleiding van een enthousiaste en deskundige gids uit het museum trekken leerlingen van groep 7 en 8 de natuur in naar één van de stadsregionale parken die Tilburg rijk is: Stadsbos 013 (Kaaistoep) ten zuidwesten van Tilburg of naar de Dongevallei in de Reeshof. Daar onderzoeken ze het waterleven en de planten.

Zomerschool

Activiteiten in de zomervakantie op locatie in Tilburg-Noord. Speciaal bedoeld om leerachterstanden vanwege corona aan te pakken.

Educatief aanbod Voortgezet Onderwijs

00 - zone

Activiteit voor klas 1 t/m 3 in de 00 - zone. Leerlingen maken kennis met onderzoeksvaardigheden door met een personage op onderzoek te gaan.

Groene Ondernemer

Met dit personage duiken leerlingen in de wereld van duurzaamheid en groene keuzes. Te boeken vanaf klas 3.

De Onderzoeker

Dit personage uit de 00-Zone neemt VMBO-leerlingen mee op onderzoek. Korte, praktische modules maken dit personage geschikt voor de doelgroep.

Hoezo Seks

Activiteit in de tentoonstelling over voortplanting, geschikt voor klas 1 en 2.

Evolutie van de olifantachtigen

Een programma in de 00- zone voor de bovenbouw van het HAVO en VWO over de evolutie van de olifantachtigen. Onderzoeksvaardigheden en wetenschapswijsheid worden in dit programma gestimuleerd.

Aanbod voor Hoger Onderwijs en Beroepsonderwijs

- Rondleiding educatie (aanpak educatie in Natuurmuseum Brabant)
 - Rondleiding tentoonstellingen (informatie overbrengen aan publiek)
 - Kennismakingsdag (speciaal voor eerstejaars PABO)
 - OOL in Natuurmuseum Brabant (educatie toegespitst op Onderzoekend en Ontwerpend Leren)
 - Inspiratiedagen voor derdejaars PABO-studenten
 - Stageplekken voor studenten
- In 2021 hebben studenten van de Fontys Pabo 's Hertogenbosch gewerkt aan buitenleskisten.

Activiteiten voor bezoekers buiten schoolverband in 2021

Vakantielabs

Vanwege de coronamaatregelen hebben we alle vakantielabs afgelast in 2021. Vanaf 2022 worden deze weer herstart.

Verjaardagsfeestjes:

- Feestbeest (vanaf 9 jaar)
- Muismysterie (7 t/m 11 jaar)
- Verwacht in 2022: Beestenbende (feestje voor kinderen van 4 t/m 6 jaar)

Lezingen

Ieder jaar organiseert Natuurmuseum Brabant openbare, gratis toegankelijke lezingen op elke tweede donderdag tijdens het vroege voorjaar en in het najaar en de winter. In 2021 moest helaas de lezingenserie weer grotendeels worden afgelast, hoewel in het najaar enkele presentaties doorgang konden vinden voor een beperkt publiek, waaronder de in 2020 uitgestelde lezing over 25 jaar onderzoek in de Kaaistoep gegeven door Paul van Wielink.

Projecten en samenwerkingen

Natuur om de hoek

Project waarbij leerlingen van groep 6 en 7 zich kunnen opgeven voor een wekelijkse naschoolse natuurclub. In 2021 is het aantal clubs uitgebreid naar 10 clubs in Tilburg (waarvan een aantal kortlopende clubs van 4 weken). Het project loopt tot en met de zomer van 2022. Tevens wordt binnen dit project een groen leerecosysteem opgezet, waarbij NME-aanbieders in Tilburg met elkaar verbonden worden en naar elkaar kunnen verwijzen. Er wordt gezocht naar een manier om dit project structureel aan te bieden aan leerlingen in Tilburg. Financieel mogelijk gemaakt door de gemeente Tilburg, VSC, Prins Bernhard Cultuurfonds, Mondriaan Fonds, Ministerie van EZK en Ministerie van LNV.

Vossenstreken

In 2016 werd de wandelapp Vossenstreken gelanceerd. Het aantal downloads van de app was eind 2021 ruim 34.000. In 2021 werd gestart met de ontwikkeling van twee nieuwe routes voor Brabants Landschap. Deze worden in 2022 gelanceerd.

Ruimtevaartschool

In oktober 2021 werd de Ruimtevaartschool georganiseerd in samenwerking met de LocHal, ContourdeTwern, Ontdekstation013 en Curiosity World. In zes zondagen worden kinderen tussen de 9 en 12 jaar klaargestoomd voor een reis naar Mars. In Natuurmuseum Brabant keken de kinderen hoe de mens zich zou kunnen aanpassen aan het leven op Mars.

Museumschatjes

Project van Erfgoed Brabant waarmee leerlingen van groep 5 t/m groep 8 gratis het museum kunnen bezoeken.

Museumschatten

Programma van Erfgoed Brabant voor het voortgezet onderwijs. Gratis bezoek aan het museum. Deze regeling is na schooljaar 2020 / 2021 gestopt.

Meest verkochte
product
Museumwinkel:
Poepsticker

Vincent's Brabant

Speciaal programma voor groep 5 over het Brabant van Vincent van Gogh. In samenwerking met het Stedsmuseum Tilburg.

Leren doe je samen

Samenwerkingsproject op het gebied van educatie met alle musea die zijn aangesloten bij de SNNC (Stichting Nederlandse Natuurhistorische Collecties).

Het grote thuis natuurklooiboek

Samenwerking met denker/maker Astrid Poot en een aantal SNNC-collega musea: een publicatie in het voorjaar van een leuk en kleurrijk natuurklooiboek voor kinderen.

Vol grappige een leerzame natuurexperimenten en -projecten die kinderen thuis en in de tuin kunnen uitvoeren.

'Ook in 2021 hadden we regelmatig te maken met annuleringen vanwege Covid-19. Het was lastig voor scholen om genoeg begeleiding te regelen en ook waren er regelmatig uitbraken van corona in klassen, die zich hierdoor genoodzaakt zagen hun bezoek af te zeggen'.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2021

Marketing en communicatie

23

Ook 2021 was een ongekend jaar voor de afdeling Marketing en Communicatie. Vierentwintig weken dicht, heropeningsvraagstukken, reguliere tentoonstellingscommunicatie en communicatie over de nieuwe huisstijl en de nieuwe Fan-opzet, afgewisseld met de vraag hoe wij contact gingen houden met het publiek en het eigen personeel. Hieronder wordt beschreven op welke manier we dit hebben opgepakt.

Corporate identity ontwikkeling / huisstijl

In 2020 was al een eerste stap gezet naar de ontwikkeling van een nieuwe huisstijl van Natuurmuseum Brabant. De oude stijl was inmiddels alweer tien jaar oud en het museum is in die jaren uit het oude huisstijljasje gegroeid. Er is nu gekozen voor een stijl die de professionaliteit benadrukt, en de identiteit van het museum beter neerzet. In mei 2021 is de nieuwe huisstijl gelanceerd, gelijktijdig met de nieuwe website, en met enthousiasme ontvangen door medewerkers, relaties en het publiek.

Externe communicatie

Elke keer nadat bekend werd dat coronamaatregelen zouden gaan veranderen, ging de externe en interne communicatie draaien. De website en online ticketsite werden geactualiseerd, routes/communicatie per zaal al dan niet aangepast en personeel grondig geïnformeerd zodat er ook geen miscommunicatie met de bezoeker of onderling zou ontstaan.

De *Comedy Wildlife Photography Awards* is inmiddels een vaste fototentoonstelling die jaarlijks terugkeert. Dat de internationale tentoonstelling op steeds meer aandacht mag rekenen blijkt wel uit het gegeven dat in 2021 de BBC de bekendmaking van de winnaars live heeft uitgezonden. Comedy Wildlife gaf de mogelijkheid om wat licht, lucht en een glimlach de wereld in te sturen in de laatste maanden van 2021.

Interne communicatie tijdens corona

Met een zeer kleine Marketing- en Communicatieafdeling is het onmogelijk om de volledige interne communicatie uit te voeren. Activiteiten die binnen deze discipline vallen, worden vaak verdeeld onder de MT-leden. Ook dit jaar vroeg deze communicatievorm extra aandacht, omdat het merendeel van het personeel niet fysiek in het museum aanwezig mocht of kon zijn. Hoe zorg je er dan voor dat informatie over allerlei ontwikkelingen toch gehoord, gelezen wordt? Hoe zorg je ervoor dat personeel zich verbonden blijft voelen met het museum, maar ook met elkaar?

Helaas beschikt het museum (nog) niet over een intranet, dus moest er gekeken worden naar de al bestaande middelen, maar ook naar andere communicatievormen die normaal gesproken niet ingezet worden.

Ook in 2021 zijn de personeelsbijeenkomsten online georganiseerd. Op het moment dat de Museumvereniging met een heel belangrijke mededeling kwam of de persconferentie daar aanleiding tot gaf, werd een mail vanuit de directie naar alle personeelsleden gestuurd.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2021

Fysieke veranderingen in het museum, verhuizingen of personeelswijzigingen werden opgenomen als bericht in interne nieuwsbrief De Grondeekhoorn, die wekelijks in plaats van maandelijks verscheen. Extra aandacht aan het personeel is gegeven door diegenen die niet in het museum aanwezig hoefden te zijn op regelmatige basis te bellen. In maart is er bij alle medewerkers thuis een potje bloeiende narcissen met Paasgroet afgeleverd en eind april heeft iedereen een huisstijl goodiebag ontvangen. In oktober is er een personeels-BBQ geweest. Wegens de in december aangekondigde extra maatregelen moest de kerstborrel weer worden afgelast, maar is het toch mogelijk geweest om een meerdaagse Kerstmarkt (inclusief een lekkere attentie in het Museumcafé) voor het eigen personeel te houden. Zo werd het kerstcadeau van natuurvriendelijke goederen gecombineerd met de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten, terwijl de geldende coronamaatregelen in acht genomen konden worden.

Museumkids

Ook dit jaar is het museum weer uitgeroepen tot Kidsproofmuseum. Kidsproof is een predicaat dat door de Museumkids van de Museumvereniging wordt uitgedeeld, wanneer een museum door de jonge bezoekers met minimaal een 8,5 wordt beoordeeld. Met een mooie 8,8 is het museum binnen de landelijke top 10 geëindigd. Onze manager Marketing en Communicatie heeft als jurylid mogen fungeren bij de uitverkiezing van de Museuminspecteur van het jaar.

Promotionele acties

In 2021 is een aantal bestaande promotionele acties zoals AH-actie en de actie met Beekse Bergen voortgezet.

Onlinemarketing

Website

Een nieuwe achter- en voorkant; in 2021 is de nieuwe website van Natuurmuseum Brabant live gegaan. De reacties van publiek en professionals waren zeer positief. Na de lancering is usability en experience goed in de gaten gehouden en zijn er wat kleine aanpassingen gedaan op basis van de feedback en ervaringen.

Onlineticketing

Het online boeken van een ticket is ook in dit coronajaar onmisbaar gebleken. Het stelde het museum in staat om bezoekersaantallen goed te monitoren, erop te kunnen anticiperen en om het aantal bezoekers goed over de dag te verspreiden.

Schoolboekingsysteem

Om het boeken van activiteiten door scholen voor zowel de leerkrachten als het museum eenvoudiger en efficiënter te maken is een start gemaakt met de opzet van een onlineboekingsysteem dat in 2022 in werking zal gaan.

Social Media

De social media zijn ingezet om contact te houden met onze fans. Elke nieuwe ontwikkeling werd gecommuniceerd. De boodschap bevatte zoveel mogelijk “we houden vol, wij gaan er vanuit dat er betere tijden komen, we proberen zoveel mogelijk leuke momenten te creëren”

en dan het liefst met een vleugje humor. De foto's van de Comedy Wildlife vormden voor deze boodschappen vaak een heel mooie basis. Voor een aantal activiteiten zijn verschillende betaalde promoties ingezet.

Search Engine Advertisement (SEA)

De zoekmachinemarketing heeft op een wat lager pitje gestaan. De websitebezoeken aan musea in het algemeen, dus ook bij Natuurmuseum Brabant, zijn in 2021 drastisch gedaald- om verklaarbare redenen. Toen de opening in juni in zicht kwam is er in overleg met onze uitvoerder INTK ingezet op de heropening van de musea.

Museumwinkel

Halverwege het jaar kregen we te maken met allerlei leveringsproblemen door tekorten aan grondstoffen en vervoersmogelijkheden. Ook de Brexit zorgde voor vertragingen op leveringen van bepaalde producten. Daarnaast werden er allerlei prijsstijgingen met ingang van januari 2022 aangekondigd. Om te voorkomen dat we met een voorraadtekort te maken zouden krijgen en dat we grote prijsstijgingen aan onze bezoekers moeten doorrekenen, hebben we ervoor gekozen om van producten die altijd goed verkopen grotere voorraden aan te leggen. Verder hielden we onze blik op betere tijden en is er goed nagedacht over uitbreiding en inrichting van de winkel.

'Kidsproof is een predicaat dat door de Museumkids van de Museumvereniging wordt uitgedeeld, wanneer een museum door de jonge bezoekers met minimaal een 8,5 wordt beoordeeld.

Met een mooie 8,8 is het museum binnen de landelijke top 10 geëindigd.'

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2021

Collectie en wetenschap

29

Ondanks -of misschien wel dankzij- de COVID-19 maatregelen is er achter de schermen hard doorgewerkt aan de collectie van Natuurmuseum Brabant. Aan het begin van het jaar is de tentoonstelling 'Uitsterven' ontmanteld. In deze tentoonstelling lagen relatief veel kleine fossiele objecten. Inmiddels liggen alle fossielen weer op hun plek in het depot.

De collectie van Natuurmuseum Brabant is inmiddels uitgegroeid tot de op één na grootste natuurhistorische collectie van Nederland. Met bijna 700.000 objecten is een solide dataregistratie-systeem daarom van groot belang. De software die hiervoor gebruikt werd, voldeed echter niet meer aan onze wensen en eisen. Daarnaast ontbraken (biodiversiteits-) gegevens en is een deel van de gegevens niet eenduidig ingevoerd. Het inzetten van verschillende honorair conservatoren heeft er in het verleden voor gezorgd dat een groot deel van de collectiegegevens kon worden gedigitaliseerd. Dit heeft er echter ook toe geleid dat gegevens niet altijd eenduidig genoteerd zijn. Door het overstappen op andere collectieregistratie software, en door data op te schonen, aan te vullen en te ontsluiten kan er meer informatie uit de huidige gegevens worden gehaald en sluit het geheel beter aan op GBIF (DarwinCore Data Standard). Hierdoor krijgt de collectie niet alleen binnen de eigen instelling meer wetenschappelijke betekenis, maar kunnen de gegevens ook door andere instellingen in binnen- en buitenland gebruikt worden voor biodiversiteitsonderzoek.

'Halverwege het jaar is er wederom een nieuw depot ingericht op de begane grond van het museum. In dit nieuwe depot zijn de fossielen-, koralen- en schelpencollectie ondergebracht.'

Om deze plannen te realiseren is een projectvoorstel ingediend bij de NLBIF Call van 2021. Na toekenning van een bijdrage van NLBIF is eind 2021 een junior registrator aangesteld. Dit project zal er uiteindelijk voor zorgen dat zowel de omvang als de kwaliteit en toegankelijkheid van de digitale ontsluiting van de museumcollectie fors verbeterd.

Halverwege het jaar is er wederom een nieuw depot ingericht op de begane grond van het museum. In dit nieuwe depot zijn de fossielen-, koralen- en schelpencollectie ondergebracht. Door deze verplaatsing is er aanzienlijk meer ruimte ontstaan in de andere depots. Ruimte die we hard nodig hebben voor de vorig jaar ontvangen omvangrijke collectie microvlinders. Door deze interne verhuizingen hebben we een depot kunnen realiseren waarin uitsluitend insecten worden opgeslagen. Dit depot is gedurende het afgelopen jaar volledig opgeknapt en in 2022 zullen er nieuwe insectenkasten vervaardigd worden die hier geplaatst gaan worden.

Natuurmuseum Brabant heeft een relatief grote collectie mammoetbotten (*Mammuthus primigenius*). Dit jaar is gekeken wat de mogelijkheden zijn met betrekking tot het reconstrueren van een mammoetskelet. Daartoe heeft preparateur Mickel van Leeuwen van InsideOut Animals een inventarisatie gemaakt van het ontbrekende materiaal. Inmiddels zijn de eerste contacten gelegd voor het verwerven van dat ontbrekende materiaal.

Het museum als onderneming

31

Het museum is, in verband met de geldende coronamaatregelen, vanaf het begin van het jaar tot en met 4 juni gesloten geweest. Op 5 juni mochten we weer open. Extra maatregelen waren er toen nog steeds, zoals restricties met betrekking tot bezoekersaantallen. Om weer open te kunnen, werd er extra schoongemaakt, bewegwijzering gecheckt en alle punten van het museumprotocol doorlopen.

Hoewel reguliere bezoekers vrij snel hun weg naar het museum hervonden, kwam schoolbezoek pas in het najaar mondjesmaat op gang. En helaas moest het museum in december toch weer zijn deuren sluiten.

Financiën

Natuurmuseum Brabant stelt de goede banden met zijn hoofdsubsidiënt, de gemeente Tilburg, bijzonder op prijs. Als BIS-instelling van de gemeente worden er telkens voor een periode van vier jaar afspraken gemaakt over de basissubsidie. De huidige subsidieperiode begon in 2021 en eindigt in 2024.

In 2020 is er bij het indienen van de nieuwe meerjaren-subsidieaanvraag verzocht om een additionele bijdrage, zodat diverse noodzakelijke investeringen gedaan kunnen worden alsook het broodnodige extra personeel kon worden aangesteld. Dit deel van de aanvraag is helaas niet opgenomen in de beschikking. Deze extra middelen, waarvan de noodzakelijkheid door de gemeente wordt erkend, hebben alleen de status van mogelijke flankerende opgave gehaald in het Cultuurplan. Het is te hopen dat het mogelijk zal zijn dat tussen nu en 2024 de gemeente in staat zal zijn een deel van deze flankerende opgaves op te pakken.

Ook in de zoektocht naar coronasteun hebben wij ons gewend tot de gemeente. Begin 2021 dienden we een compensatieverzoek in; dit ten behoeve van een bijdrage uit de middelen die door het rijk beschikbaar gesteld waren aan de gemeente, voor het ondersteunen van culturele instellingen. Helaas resulteerde dit verzoek niet in een toekenning. Aan het eind van het jaar werd de oprichting van een coronaherstelfonds bekendgemaakt door de gemeente. Het college heeft toen besloten om het museum toch te steunen met een aanzienlijk voorschot uit dit fonds in 2022, een bericht dat voor veel opluchting zorgde. De middelen kunnen ingezet worden voor kosten die te maken hebben met het herstel van het museum, om het terug te brengen naar de situatie zoals voor corona. De definitieve vaststelling van het uiteindelijke bedrag vindt plaats in 2022.

Het museum heeft gebruik gemaakt van alle overheidssteun die van toepassing was. Zoals een tegemoetkoming in de vaste lasten (TVL) en de tijdelijke noodmaatregel overbrugging werkgelegenheid (NOW). Voor al deze steun geldt, ten tijde van het opstellen van het jaarverslag, dat de bedragen nog niet zijn vastgesteld. Het is dus nog onduidelijk in hoeverre het museum recht houdt op de voorschotten die we ontvangen hebben. Dit is afhankelijk van de omzet die we gemaakt hebben in 2021.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2021

Voor het realiseren van grote projecten blijft het museum afhankelijk van additionele gelden via fondsen, projectsubsidies, schenkingen en sponsors. In 2021 zijn diverse fondsaanvragen ingediend ten behoeve van nieuwe presentaties en tentoonstellingen. Voor de projecten Leve het leven en Zoek het zelf uit! zijn toekenningen gekregen van Stichting Diorapthe en de Provincie Noord-Brabant.

Een aanvraag bij het Kickstart Cultuurfonds voor het inrichten van onze twee nieuwe educatieve ruimtes Het Glazen Laboratorium en de Comedy Wildlifezaal (voorheen kantoorruimten van de VVV) is gehonoreerd. Hiermee konden de nieuwe ruimtes worden opgeknapt en ingericht met meubilair en apparatuur. De extra ruimten betekende dat we meer scholen op een coronaveilige wijze konden ontvangen.

Een aanvraag is ook ingediend bij de NLBIF Call 2021- en toegekend. Dit geld wordt gebruikt voor financiering van nieuwe collectiedatabase software en om een Junior Registrator aan te kunnen stellen voor een periode van 14 maanden, die dan met het opschonen van records en het vullen van de nieuwe database aan de slag gaat.

Onder de regeling Corona Maatregelen Medewerker Collectiebeleid van het Mondriaan Fonds heeft het museum een financiering van (extra)uren voor onze coördinator collectie en wetenschap ontvangen wegens het wegvallen van vrijwilligers en dus verhoogde werkdruk enerzijds en de verslechterde financiële positie van het museum anderzijds.

Entreprijzen zijn in 2021 conform planning licht omhoog gegaan naar €12,50 voor een volwassene en € 10,50 voor een kind, per 1 januari. Uitgangspunten hiervoor waren o.a. benchmarking bij andere natuurhistorische musea, regionale musea en attracties en de wens om het totaalbedrag voor 2 volwassenen en 2 kinderen onder € 50,- te houden. Daarmee blijft een dagje Natuurmuseum voor meerdere mensen betaalbaar.

In verband met de herziening van het vrienden- en fans-aanbod van het museum zijn de prijzen voor de diverse Fan-passen (voorheen Vriendenpassen) ook opnieuw bepaald.

Via de website is het tegenwoordig mogelijk om het museum financieel te steunen door te klikken op de 'steun ons' button en een bedrag in te vullen. Donaties komen ook binnen via de online ticketing omgeving en dankzij de QR-code bij Project Mammoet op de tweede verdieping. Tenzij anders vermeld (bijvoorbeeld een speciale actie zoals de mammoet) worden algemene donaties bestemd om het inhoudelijke werk van het museum te ondersteunen.

Café, winkel en zaalverhuur

Museumcafe tijdens coronamaatregelen

De museumwinkel, het café en de zaalverhuur zorgen normaliter voor een belangrijke bijdrage aan de eigen inkomsten van het museum. Door de diverse sluitingen van het museum in 2021 is dit niet het geval geweest. Nadat het museum in juni weer open ging, waren er ook in de horeca diverse extra maatregelen.

Zo werden de bezoekers aan de tafel bediend in plaats van dat zij naar de counter kwamen. Dit betekende dat medewerkers in het café er een extra rol bij kregen. De bestelling werd aan de tafel opgenomen, gebracht en ook het afrekenen werd aan de tafel gedaan. Op die manier liep alleen de medewerker door het café en hadden de bezoekers een vaste plek.

In verband met de coronamaatregelen gold eenrichtingsverkeer in het museum. Dit had de nodige gevolgen: bezoekers konden alleen in het café plaatsnemen zodra zij het museum binnenkwamen, of aan het einde van de ronde door het museum plaatsnemen onder de tent op de binnenplaats. Ook daar werden zij bediend aan de tafel of konden zij door middel van een extra counter hun bestellingen plaatsen, zonder daarvoor binnen te hoeven komen.

Omdat er minder bezoekers per dag konden komen, werd de menukaart zodanig aangepast dat er minder werkdruk op dat gebied ontstond voor de medewerkers. Ook werd de voorraad zo laag mogelijk gehouden.

In september werd de controle op het Controle Toegangs Bewijs verplicht gesteld. Dit betekende dat iedere bezoeker van het café of bij gebruik van vergaderzaal een Corona Toegangs Bewijs (CTB) moest laten zien voordat ze plaats konden nemen. In de praktijk betekende dit voor het café dat er een extra medewerker in het café noodzakelijk was om de bezoekers te kunnen scannen. In november werd de CTB check niet meer alleen verplicht in het café maar in het gehele museum. Vanaf toen werd de check uitgevoerd bij binnenkomst van het museum.

'Voor het realiseren van grote projecten blijft het museum afhankelijk van additionele gelden via fondsen, projectsubsidies, schenkingen en sponsors.'

Winkel

De lay-out van de winkel, die in 2020 verhuisde naar de Potviszaal, is gewijzigd door de bestaande kasten te verplaatsen om een opener en verwelkomende ruimte te creëren. Er is gewerkt aan een betere presentatie en een assortiment dat beter past bij onze doelen en waarden. Ook hebben gastservicemedewerkers training gehad over hoe winkelklanten het beste benaderd en geholpen kunnen worden.

Tenslotte is het aanbod van de winkel gewijzigd, beter toegespitst op onze tentoonstellingen en is er extra aandacht geweest voor een betere uitstraling.

Zaalverhuur

Het verhuren van onze zalen heeft in de eerste 9 maanden, in verband met sluiting en coronamaatregelen niet plaatsgevonden. Pas vanaf september zijn de dinsdagavonden weer doorgegaan en vonden de werkgroepen weer plaats. Dankzij een bijdrage van het fonds voor activiteiten voor ouderen was het in het latere najaar ook mogelijk om werkgroepen bijeen te laten komen op donderdagavonden. De extra avonden betekende dat het reguliere aantal werkgroepen kon worden gehuisvest met inachtneming van de coronaregels omdat het aantal over twee avonden werd verspreid. Helaas zijn veel cursussen zoals de natuurcursus maar ook andere geplande bijeenkomsten toch uitgesteld.

Organisatie

In 2021 is er een aantal projecten geweest op het gebied van de organisatie.

Huisstijl

Het uitrollen van de Corporate Identity heeft vorm gekregen. In mei is, gelijktijdig met een vernieuwde website, de nieuwe huisstijl gelanceerd: een stijl die voorziet in zes prachtige kleurvarianten, elk met een eigen dier of plant. De hoofdvariant, in bruin- en goudtonen, wordt gekenmerkt door de machtige Slangenarend, die met zijn grote gele ogen de toeschouwer ferm aankijkt. Voor fans en vrienden is er de IJsvogelvariant en voor het onderwijs een frisgroene Boomkikker. De huisstijl is geheel door onze eigen vormgevers ontwikkeld.

Bedrijfskleding

Met de nieuwe huisstijl volgde logischerwijs ook verandering in de kleding van het personeel. Naast een grondig onderzoek naar de eisen waar kleding aan moet voldoen zowel op het gebied van uitstraling en draagcomfort, is er ook gekeken naar duurzaamheid en circulariteit. Met een tweetal bedrijven zijn gesprekken gevoerd en uiteindelijk is er gekozen voor TMC uit Rosmalen. Het personeel van Natuurmuseum Brabant loopt er weer tiptop bij en de gekozen stijl past bij het museum dat we zijn. De oude bedrijfskleding is ingezameld en gerecycled via TMC.

Diversiteit en Inclusie

In 2021 startte project (In)begrepen, dat voorziet in een digitale hulpmiddel voor bezoekers met lichamelijke en/of geestelijke beperkingen. Het project wordt deels gefinancierd door de Provincie Noord-Brabant.

(In)begrepen maakt deel uit van ons Diversiteits- en Inclusiebeleid. Het museum is op verschillende fronten met D&I bezig, niet alleen met betrekking tot bezoekers, maar ook als organisatie. Het museum neemt deel aan het D&I project van de VSC en is vertegenwoordigd in de subgroepen personeel, publiek en partners. In 2021 is een Gedragscode opgesteld door de D&I-werkgroep van het museum, bestaande uit afgevaardigden uit alle afdelingen en niveaus van de organisatie. Al het personeel heeft de code ondertekend. Ook zijn er workshops en trainingen gehouden, die voortgezet zullen worden in 2022.

Verder is er gekeken naar het gebruik van taal in onze vacatureteksten en in waar we die uitzetten, om zo diversiteit in ons personeelbestand te bevorderen. Het verdere ontwikkelen van het D&I-beleid gaat door in 2022.

IT

Het interne IT-project is afgerond. Dit betekent dat alle medewerkers in de Cloud werken via een hosted omgeving en binnen een nieuwe mappenstructuur met rechten waar alle medewerkers gebruik van maken. Ook vanwege de verplichting tot gedeeltelijk thuiswerken was dit een zeer noodzakelijke stap.

Personeel

Op personeelsgebied is er op diverse fronten aandacht geweest. Naast reguliere edities van De Grondeekhoorn nieuwsbrief, hebben er elk kwartaal (online) personeelsbijeenkomsten plaatsgevonden en ook een (online) nieuwjaarsreceptie met meerdere hilarische rondes van NMB-bingo. In het voorjaar zijn er potjes narcissen bij iedereen thuis geleverd door collega's en eind april heeft iedereen een huisstijl goodiebag ontvangen. Ook zijn er financiële tegemoetkomingen geweest met betrekking tot de kosten van het thuiswerken en het inzetten van bijvoorbeeld eigen telefoons bij het CTB-scannen. Er is ook voor het eerst een woon-werk vergoedingsbeleid ontwikkeld dat gebruik van fiets en openbaar vervoer stimuleert, maar dat ook rekening houdt met medewerkers voor wie zoiets geen optie is.

In oktober is er een personeels-BBQ gehouden buiten op het binnenplein – de eerste keer in bijna een jaar dat we met een grote groep aanwezig waren. In december hebben we gelukkig net voor de lockdown nog een kerstmarkt kunnen organiseren waarbij medewerkers over een aantal dagen de tijd hadden om iets leuks uit te zoeken – van een eekhoornvoederhuis tot vogelmok of bloemzaden, er was voor elk wat wils. Daarnaast was er een voucher voor de Grand Café-experience; in het museumcafé een schaalje handgevaardigde lekkernijen die de kookkunsten van onze cafépersoneel etaleerde.

We maken ons als management nog steeds zorgen over de werkdruk op medewerkers wegens onderbezetting. Dit was voor corona al een probleem en het is er niet minder geworden in de laatste twee jaar. Bepaalde medewerkers werken te vaak boven hun contracturen aan noodzakelijk taken. De oplossing hiervoor is het structureel uitbreiden van het personeelsbestand, maar helaas ontbreken daarvoor nog altijd de nodige middelen. De verslechterde financiële positie van het museum als resultaat van corona draagt ook bij aan het feit dat een oplossing voor dit probleem helaas nog niet in zicht is.

Facilitaire zaken

De afdeling facilitaire zaken heeft, binnen de financiële beperkingen, van een nood een deugd gemaakt door waar mogelijk onderhoud wat lastig is als het museum open is, uit te voeren in de maanden dat we verplicht dicht waren. De tentoonstelling Yellowstone is afgebouwd, gevolgd door de verouderde vaste opstelling Uitsterven op de tweede verdieping. In die zaal zijn de wanden geschilderd en is er een geluiddempend plafond geïnstalleerd. Ook de vloer is behandeld. Daarna is de oude Kikkerzaal ontmanteld en is Kikker met zijn vrienden (plus nieuwe natuurhistorische educatieve elementen) verhuisd naar de gerenoveerde zaal. Dit betekent dat de zuidzijde van het museum op de tweede verdieping nu een kinderafdeling vormt, met Kikker en BOS tegenover elkaar. Wel zo fijn voor onze kleine bezoekers in de leeftijd van 2 tot 8 jaar, en ook voor hun ouders en begeleiders. Bij de heropening was Kikker nieuwe stijl meteen een groot succes.

De voormalige Kikkerzaal is ook opgeknapt, nadat Kikker is verhuisd. In een deel van deze zaal is nu een tijdelijke presentatie over ons Project Mammoet, met de uitgestalde mammoetbotten en uitleg over het project om een heel mammoetskelet op te zetten.

De rest van de zaal wordt gebruikt voor tijdelijke presentaties: vanaf oktober is de Comedy Wildlife Photography Awards 2021 daar te bezichtigen geweest.

Facilitaire zaken heeft ook gewerkt aan het realiseren van de tijdelijke tentoonstelling Mispoezen en Pechvogels – prepareren is een vak, en tijdens de sluiting aan het einde van het jaar heeft de IJstijdzaal een opfrisbeurt gekregen. Ook het opknappen van de nieuwe educatieve ruimtes en bestaand depot en een nieuw depot is door de afdeling facilitaire zaken gerealiseerd.

Er zijn nieuwe technische plattegronden van het pand gemaakt. Elke ruimte heeft een unieke code ontvangen, die het facilitair- en beveiligingsmanagement van het gebouw bevordert. Enkele zalen hebben nieuwe publieksnamen gekregen. Naast de nieuwe educatieve ruimtes Het Glazen Laboratorium en de Comedy Wildlifezaal (deze laatste met toestemming van de CWPA organisatie), is de startzone omgedoopt tot IJsvogelzaal en de grote vergaderzaal is Libellenzaal geworden.

In samenwerking met de gemeente en stichting ZET zijn er aanpassingen gedaan in het museum om het pand toegankelijker te maken voor mensen met een lichamelijke beperking. Er zijn in beide trappenhuisen nieuwe en uitgebreidere leuningen aangebracht. Ook zijn er stippen op trap treden geplaatst om het begin en einde van trap treden en trappenreeksen te markeren. Er zijn nieuwe zichtelementen op alle glazen deuren, en de deuren naar de theaterzaal zijn aangepast om ze gemakkelijker open te maken voor mensen in een rolstoel. Verder is buiten bij de ingang het een en ander gewijzigd om het gemakkelijker te maken om bij de intercom/deurbel te komen.

Fastlane

In 2021 zijn er ook weer stappen gemaakt in het verduurzamen van het pand. Er hebben diverse vergaderingen plaatsgevonden en een technische rondgang door het pand. De aanbesteding is rond en in 2022 is de verwachting dat er concreet met het verduurzamen van het museum gestart wordt.

Samenwerkingen

We werken graag samen met andere musea, culturele en natuurhistorische instellingen én bedrijven. Een lijst van partners in 2021 is te vinden in de bijlagen.

Eindresultaat

Ondanks de 24 weken sluiting in 2021, heeft het museum, wegens de ontvangen (overheids) steun en de genomen besparingen in de kosten het jaar met alleen een klein negatief resultaat kunnen afsluiten in 2021.

We zijn als instelling erg dankbaar dat corona relatief weinig vat heeft gehad op ons eigen personeel. Iedere medewerker heeft enorme flexibiliteit getoond in een jaar waar veel veranderingen hebben plaatsgevonden.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2021

EXPLOITATIEREKENING OVER 2021						
	Begroting 2021		Werkelijk 2021		Werkelijk 2020	
Lasten						
Projectkosten	PM		131.375		52.083	
Projectkosten	PM		131.375		52.083	
Personeelskosten	961.386		806.928		737.668	
Huisvestingskosten	584.423		573.043		542.264	
Organisatiekosten	214.618		212.008		206.841	
Afschrijvingen	19.330		17.569		22.977	
Tentoonstellingen/activiteiten	111.900		119.740		68.913	
		1.891.657		1.860.663		1.630.746
Baten						
Projectinkomsten	PM		131.375		52.083	
Projectinkomsten			131.375		52.083	
Saldo projectkosten:						
Entreegelden	402.120		273.698		332.501	
Subsidies	1.171.279		1.167.812		1.137.199	
Overige inkomsten	229.270		280.629		261.068	
		1.802.669		1.853.514		1.782.851
Exploitatiesaldo						
		88.988-		7.149-		152.105
Baten voorgaande jaren	-		6.362		7.669	
	-	-	6.362	6.362	7.669	7.669
Resultaat:						
		88.988-		787-		159.774
		(Tekort)		(Tekort)		(Overschot)

Het tekort is ten laste van de algemene reserve verwerkt.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2021

Collectie en wetenschap

Collectie aanwinsten

Schenken

- Zevental mammoetfossielen (*Mammuthus primigenius*), door C.J.G. van Hooijdonk
- Natuurbibliotheek van de Broeders van Liefde Nederland
- Mammoetfossiel (*Mammuthus primigenius*), door P. Vesters
- Lithoverzameling van bladvormen, vruchtvormen en zaadvormen, door T. van der Wielen
- Mossenverzameling van dhr. H. Backx, door J. Nusslein
- Herbarium, door A. Wagemakers
- Wantsenboeken collectie, door P. van Rooij
- Vijftiental vogeleieren, door H. de Kok
- Herbarium van A. Haans (frater Angelus, broeder bij de Fraters van Tilburg), door J.L.M Haans

In bewaring genomen

Collectie zwerfstenen en fossielen, door Museum Eicha

Aankopen

Er zijn dit jaar geen aankopen gedaan voor de collectie

Bruiklenen

Uitgeleend

18 objecten; Textielmuseum, Tilburg

1 object; Van Gogh Museum, Amsterdam

In bewaring genomen

Natuurbibliotheek van Professor dr. ir. Roelof A.A. Oldeman

Overzicht werkzaamheden per deelcollectie

Dit jaar zijn de maatregelen i.v.m. Covid-19 wederom van invloed geweest op de werkzaamheden van de afdeling collectie en wetenschap. Slechts een deel van het jaar konden de honorair conservatoren in het museum aan het werk aan de collectie. Hieronder wordt kort weergegeven wat er dit jaar per deelcollectie is uitgevoerd.

Insecten

De vorig jaar in beheer gegeven collectie Lepidoptera van A. Cox is dit jaar in grote lijnen geïnteriseerd. Hieruit is gebleken dat de collectie 252.792 exemplaren bevat. De feitelijke inventarisatie door specialisten op individueel niveau kan naar verwachting in 2022 beginnen.

Frans Groenen is dit jaar gestart als honorair conservator om te helpen deze omvangrijke collectie te inventariseren.

Dit jaar kon er gelukkig weer wat vaker in het museum gewerkt worden. Hier is dan ook verder gewerkt aan het sorteren, determineren en registreren van diverse insectgroepen.

Archeologie

Natuurmuseum Brabant heeft een zeer bescheiden collectie archeologische objecten (200 records). Dit jaar is een begin gemaakt met het digitaliseren van deze collectie, ongeveer tweederde van de collectie is gedigitaliseerd en zal naar verwachting in 2022 worden ingelezen in het nieuwe registratieprogramma.

Fossielen algemeen

Dit jaar is er een begin gemaakt met het ontsluiten van de fossielen uit de collectie van F. de Bruijn.

Fossiele zoogdieren

Dit jaar is werk gemaakt van het fotograferen van de collectie Pleistocene Zoogdieren. Eind 2021 was ongeveer driekwart van de collectie Pleistocene Zoogdieren gefotografeerd. Natuurmuseum Brabant heeft een relatief grote collectie mammoet (*Mammuthus primigenius*) botten. Dit jaar is gekeken wat de mogelijkheden zijn met betrekking tot het reconstrueren van een mammoetskelet. Daartoe heeft preparateur M. van Leeuwen een inventarisatie gemaakt van het ontbrekende materiaal. Inmiddels zijn de eerste contacten gelegd voor het verwerven van de ontbrekende botten.

Mineralen

De mineralencollectie van F. de Bruijn is verder opgeschoond, gedetermineerd en waar nodig schoongemaakt en gewassen. Enkele grote mineralen moeten nog schoongemaakt worden, waarna de ontsluiting van de collectie van de heer De Bruijn kan worden afgerond. De micromount collectie van F. de Bruijn is volledig gedetermineerd en toegevoegd aan de collectie van het museum.

Gesteenten

Het ordenen van de collectie “Ertsen en hun toepassingen” is dit jaar afgerond. Verder is er begonnen met het inventariseren van gesteenten uit de schenking van H. de Vries. Aan het einde van het jaar is er een schenking aangeboden van een collectie zwerfstenen van Brabantse bodem. Deze collectie omvat onder andere windkanters en zwerfstenen met fossielen. Deze objecten zouden een interessante aanvulling kunnen zijn op de museumcollectie. De stenen zijn afkomstig van de collectie van het Eicha-museum en verzameld door de heer Baselmans.

Er is afgesproken dat Natuurmuseum Brabant de collectie zal inventariseren en een selectie zal maken van wat er in de collectie opgenomen wordt. Dat deel zal dan aan het museum geschonken worden. De overgebleven objecten zullen worden geretourneerd aan de schenker. Begin december is J. de Bruijn begonnen als honorair conservator gesteente.

Zand

Het zand uit de schenking van H. de Vries (2017) is dit jaar geïnventariseerd en gesorteerd. Interessant zijn vooral de zanden met foraminiferen. Daarnaast zijn zanden geselecteerd die mogelijk nog een aanvulling zijn op de collectie of geschikt zijn voor educatie.

Koraal

Na de verhuizing van deze deelcollectie naar het nieuwe depot is een standplaats controle uitgevoerd. Alle 229 objecten staan beschreven op kaart en zullen naar verwachting in 2022 worden ingevoerd in het nieuwe registratiesysteem.

Schelpen

Dit jaar is begonnen met de standplaatscontrole in het nieuwe depot. Gezien de grootte van deze deelcollectie (ruim 9000 records) en de beschikbare tijd zal dit naar verwachting nog enkele jaren in beslag nemen.

Planten

In december 2020 is gestart met het ontsluiten van het herbarium van P. van Boxtel. In maart 2021 waren 525 planten uit deze schenking geordend en geregistreerd. Dit herbarium is van belang vanwege de vele vondsten uit Midden-Brabant van 1990 – 2010. Het volgende herbarium dat dit jaar ontsloten is, betreft het herbarium van A. Wagemakers. Dit herbarium bestaat uit een goed gedocumenteerde verzameling van alle in Nederland voorkomende zeggen. Ter vergelijking zijn er ook vondsten uit o.a. Noorwegen en Zweden opgenomen, omdat zeldzame waarnemingen in Nederland ruim aanwezig zijn in Scandinavië. In totaal bestaat de verzameling uit 442 planten; verdeeld over 185 soorten grassen en zeggen. Het derde herbarium dat dit jaar ontsloten is was van broeder Vertulianus. De meeste planten zijn in de omgeving van Nijmegen verzameld in de periode juni 1976 – september 1984. Omdat Midden- Brabant geen rivierengebied kent, is dit herbarium toch een welkome aanvulling. In totaal zijn er 692 planten uit deze verzameling opgenomen in de collectie. Het laatste herbarium dat dit jaar ontsloten is was de verzameling van Ad Haans, frater Angelus bij de Fraters van Tilburg. Het bestaat uit 7 doosjes met planten. Bijzonder is de fraai geschreven informatie op de herbariumbladen. Daarom is besloten deze planten op de originele bladen te bewaren, maar wel te voorzien van een omslagvel. De ontsluiting zal naar verwachting in 2022 worden afgerond. Verder zijn er in 2021 nog 17 nieuwe planten uit Midden-Brabant toegevoegd aan het herbarium van Natuurmuseum Brabant; bijzondere waarnemingen uit Midden-Brabant.

Zaden

Eind 2021 zijn er 3243 eenheden aanwezig in het herbarium verdeeld over 1518 verschillende soorten. Naast nieuwe waarnemingen hebben ook de bovengenoemde herbaria bijgedragen aan de uitbreiding met 66 soorten.

Mossen

De dit jaar binnengekomen schenking mossen van dhr. H. Backx is ontsloten.

Myxomyceten

Er zijn dit jaar 157 door B. Horvers verzamelde objecten ontsloten.

Paddenstoelen

Dit jaar is verder gewerkt aan het ontsluiten van de paddenstoelencollectie van F. Benjaminsen.

Vogels

-

Zoogdieren

-

Boeken en tijdschriften

Dit jaar is verder gegaan met het inventariseren van welke tijdschriften online toegankelijk zijn. De papieren jaargangen van deze titels zijn verwijderd. Dit proces is nog niet afgerond. Verder zijn er diverse boeken (nieuwe aanschaffen en schenkingen) in de catalogus opgenomen en verder ingewerkt en in de desbetreffende kasten opgeborgen.

Archief

Het papieren archief van Natuurmuseum Brabant is doorgenomen, gesaneerd en waar nodig 'ontdubbeld'. Ook werden er nieuwe items toegevoegd zoals foto's en dia's van oude tentoonstellingen. Hierdoor kon de indeling in de ladekasten logischer gerangschikt worden. Dit proces is afgerond.

Conservators

In 2021 werkten aan de collectie:

Aad van Diemen, *honorair conservator bijen en wespen*

Ad Mol, *honorair conservator bladwespen*

Andrea Dekkers, *honorair conservator spinnen*

Ankie de Wijs, *honorair collectie assistent paddenstoelen, korstmossen*

Annelies van Gerwen, *honorair archivaris*

Brigit Pontzen, *honorair collectie assistent paddenstoelen*

Cor Borghouts, *honorair collectie assistent insecten (kevers)*

Emiel Bouvy, *honorair conservator ongewervelden*

Frans Groenen, *honorair conservator vlinders*

Geert Willemen, *honorair conservator fossielen*

Hans Zaaijer, *honorair conservator mineralen*

Jan de Bruijn, *honorair conservator gesteente*

Jan van de Wiel, *honorair collectie assistent herbarium*

Joost Vermee, *honorair conservator gesteente*

Kees van Hooijdonk, *honorair conservator Pleistoceen*

Leden van de *insectenwerkgroep KNNV-afd. Tilburg*

Marie-Cécile van de Wiel, *honorair conservator planten*

Marij Klijsen, *honorair collectie assistent paddenstoelen*
 Mieke Leerschool, *honorair conservator gesteente*
 Nadine Müller, *coördinator collectie en wetenschap*
 Paul van Wielink, *honorair conservator ongewervelden*
 Peter Buster, *honorair conservator fossielen*
 Peter van Ruth, *honorair conservator mossen*
 Rien van der Braak, *honorair conservator mineralen*
 Regina Oors, *honorair conservator bijen en wespen*
 Rob Macaij, *honorair conservator mineralen*
 Ron Felix, *honorair conservator loopkevers*
 Theo Peeters, *honorair conservator vliesvleugeligen*
 Tineke Cramer, *honorair conservator libellen*
 Wim Klein, *honorair conservator bijen, wespen*

Publicaties

Alban, D.M., Biersma, E.M., Kadereit, J.W. et al., 2021. Colonization of the Southern Hemisphere by *Sagina* and *Colobanthus* (Caryophyllaceae). *Plant Syst Evol* 308, 1
<https://doi.org/10.1007/s00606-021-01793-w>

Chiatante, G., 2021. Habitat requirements of the Masked Shrike *Lanius nubicus* in the southern Balkans. *Bird Study*, DOI: [10.1080/00063657.2021.1977780](https://doi.org/10.1080/00063657.2021.1977780)

Cui, N., Chen, T., Liao, B. et al., 2021. The biology of medicinal resource substitution in *Salvia*. *Chin Med* 16, 141 . <https://doi.org/10.1186/s13020-021-00548-6>

Cunze, S., Glock, G., Klimpel, S., 2021. Spatial and temporal distribution patterns of tick-borne diseases (Tick-borne Encephalitis and Lyme Borreliosis) in Germany. *PeerJ* 9:e12422
<https://doi.org/10.7717/peerj.12422>

Daru, B.H., Davies, T.J., Willis, C.G. et al., 2021. Widespread homogenization of plant communities in the Anthropocene. *Nat Commun* 12, 6983.
<https://doi.org/10.1038/s41467-021-27186-8>

Eck, A. van, Mengual, X, 2021. Review of the genus *Pelecocera* Meigen, 1822 (Diptera, Syrphidae) in the Palaearctic with the description of a new species from Cyprus. DOI: 10.21248/contrib.entomol.71.2.321-343

Elfferich C., Mol, A., 2021. Bladwespen: buitenbeentjes onder de wespen. *Natura* 118 (3): 10-13.

Enkhtur, K., Brehm, G., Boldgiv, B. et al., 2021. Alpha and beta diversity patterns of macro-moths reveal a breakpoint along a latitudinal gradient in Mongolia. *Sci Rep* 11, 15018.
<https://doi.org/10.1038/s41598-021-94471-3>

Ferrer-Paris, J.R., Sánchez-Mercado, A., 2021. Contributions of Distribution Modelling to the Ecological Study of Psittaciformes. *Diversity*, 13, 611. <https://doi.org/10.3390/d13120611>

Häkkinen, H., Hodgson D., Early, R., 2021. Plant naturalizations are constrained by temperature but released by precipitation. *Volume*31, *Issue*3 March 2022 p 501-514

Klein, W., 2021. Boekbespreking: Hyménoptères spheciformes d'Europe vol 1. – *HymenoVaria* 23: 48-50.

Kolanowska, M., 2021. The future of a montane orchid species and the impact of climate change on the distribution of its pollinators and magnet species, *Global Ecology and Conservation*, Volume 32, 2021, e01939, ISSN 2351-9894,
<https://doi.org/10.1016/j.gecco.2021.e01939>

Mol, A.W.M., 2021. Ecologie en verspreiding van de Nederlandse varenbladwespen (Hymenoptera, Symphyta). *Entomologische Berichten* 81 (1): 6-20.

Mol, A., 2021. Uitgelezen: Pesarini, F., 2019. Hymenoptera. Symphyta: 1; J. Macek, L. Roller, K. Benes, K. Holy & J. Holusa, 2020. Blanok ridli Ceske a Slovenske republiky II: Siropasi; Lacourt, J., 2020. Sawflies of Europe. Hymenoptera of Europe 2. – *Entomologische Berichten* 81 (4): 178-180.

Moshobane, M.C., Olowoyo, J.O., Kohne, S., Middleton, L., 2021. First record of *Leucanthemum vulgare* (Lam. 1778) (Asterales: Asteraceae), ox-eye daisy in Limpopo province of South Africa. (2021) *BiolInvasions Records* 11 (in press)

Nekrasova, O., Marushchak, O., Pupins, M., Skute, A., Tytar, V., Čeirāns, A., 2021. Distribution and Potential Limiting Factors of the European Pond Turtle (*Emys orbicularis*) in Eastern Europe. *Diversity* 2021, 13, 280. <https://doi.org/10.3390/d13070280>

Nekrasova, O., Tytar, V., Pupins, M., Čeirāns, A., & Skute, A., 2021. GIS Modelling of the Distribution of Terrestrial Tortoise Species: *Testudo graeca* and *Testudo hermanni* (Testudines, Testudinidae) of Eastern Europe in the Context of Climate Change. *Zoodiversity*, 55(5).
<https://doi.org/10.15407/zoo2021.05.387>

Nerva, L., Iannucci, A., Menchetti, M., Andreoni, A., Chitarra, W., Martini, M., Mueller, N., Peeters, T.M.J., Pesenti, E., Verbeylen, G., Zozzoli, R., Mori, E., 2021. Where do Chip and Dale come from? Origins of invasive populations of the Siberian chipmunk in Europe. *Mammal Research Institute, Polish Academy of Sciences, Białowieża, Poland*.

Peeters, T., Smit, J., 2021. Historie bijenonderzoek in stedelijke gebieden. – *HymenoVaria* 22, Themanummer Bijen in stad en dorp: 4-12. [plus enkele andere artikelen in dit themanummer, zie <https://www.hymenovaria.nl/bijen-in-stad-en-dorp/>]

Pelletier, T. A., Parsons, D. J., Decker, S.K., Crouch, S., Franz, E., Ohrstrom, J., Carstens, B.C., 2021. Phylogeographic data aggregation and repurposing. *bioRxiv*, doi:
<https://doi.org/10.1101/2021.10.11.461680>

Pennards, G.W.A., Zuijlen, J.W.A. van, Bree, E. de, Beuk, P.L.Th., 2021. De sapstroomvlieg

Aulacigaster falcata nieuw voor Nederland (Diptera: Aulacigastridae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 57: 51-57.

Puglielli, G., Tordoni, E., Humphreys, A.M., Kalwij, J.M., Hutchings, M.J., Laanisto, L., 2021. The cold-drought tolerance trade-off in temperate woody plants constrains range size, but not range filling. bioRxiv 2021.07.24.453622; doi: <https://doi.org/10.1101/2021.07.24.453622>

Raxworthy, C.J., Smith, B.T., 2021. Mining museums for historical DNA: advances and challenges in museomics. volume 36, issue 11 p 1049-1060 november 01 2021

Solovyeva, D., Byskatova-Harmey, I., Vartanyan, S.L. et al., 2021. Modeling Eastern Russian High Arctic Geese (Anser fabalis, A. albifrons) during moult and brood rearing in the ‘New Digital Arctic’. Sci Rep 11, 22051. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-01595-7>

Steiner, M., Huettmann, F., 2021. Where Do the World’s Squirrel Hotspots and Coldspots of 230+ Species Go with Climate Change 2100? A First BIG DATA Minimum Estimate from an Open Access Climate Niche Rapid Model Assessment. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-936516/v1>

Vujić, A, Tot, T., Andrić, A., Ačanski, J., Šašić Zorić, L., Pérez-Bañón, C., Aracil, A., Veselić, S., Arok, M., Mengual, X., Eck, A. van, Rojo, S., Radenković, S., 2021. Review of the Merodon natans group with description of a new species, a key to the adults of known species of the natans lineage and first descriptions of some preimaginal stages. DOI 10.3897/asp.79.e65861

Walker, B. E., Leão, T. C., Bachman, S. P., Lucas, E., Lughadha, E. N., 2021. Evidence-based guidelines for developing automated conservation assessment methods. <https://doi.org/10.32942/osf.io/zxq6s>

Zwakhals, C.J., Blommers, L.H.M., Mol, A.W.M., 2021. Some European Ichneumon wasps (Hymenoptera, Ctenopelmatinae) reared from sawflies (Hymenoptera, Symphyta). - Entomologische Berichten 81 (5): 195-205.

Toezicht en directie

Governance Code Cultuur, Code Diversiteit en Inclusie en Fair Practice Code

Stichting Natuurmuseum Brabant wordt sinds medio 2021 bestuurd volgens het Raad van Toezicht-model. De stichting onderschrijft de principes en *best-practice* bepalingen uit dit model, zoals beschreven in de Governance Code Cultuur. Naast hetgeen vastgelegd in de gewijzigde statuten zijn de taken en bevoegdheden van de directeur-bestuurder verder aangeduid middels een bestuursreglement en die van de Raad van toezicht middels een RvT-reglement.

Het museum onderschrijft ook de principes van de Code Diversiteit en Inclusie en de Fair Practice Code en past deze toe.

Samenstelling bestuur 2021:

Directeur-bestuurder

Mevrouw Dr. F.B.R. Zachariasse

Nevenfuncties

Voorzitter Bestuur, Stichting Nederlandse Natuurhistorische Collecties, Rotterdam

Penningmeester Bestuur, Vereniging van Wetenschapsmusea en Science Centers (VSC), Amsterdam

Lid Adviescommissie Natuur, Prins Bernhard Cultuurfonds, Amsterdam

Lid Raad van Advies, Van Gogh National Park i.o., 's-Hertogenbosch

Voorzitter Raad van Toezicht, CiST, Tilburg

Vicevoorzitter Raad van Toezicht, Plein 013 Samenwerkingsverband, Tilburg

Lid Raad van Toezicht, De Cultuurkantine, Breda

Adviseur Cultuurraad, Cultuur Eindhoven, Eindhoven

Samenstelling Raad van Toezicht 2021:

voorzitter

De heer drs. L.J.C.G.M. van der Veen

vicevoorzitter

Mevrouw drs. A-M.E. Hartog

lid

De heer prof. dr. M. Zeelenberg

lid

Mevrouw mr. R. van de Laarschot

lid

De heer drs. A.R. Wolters

	Medewerkers in loondienst	Diamant medewerkers	Oproep- krachten	Vrijwilligers	Totaal medewerkers	Totaal FTE
Directie	1				1	1
Bedrijfsvoering en secretariaat	3				3	2,19
Facilitaire zaken	4	1		5	10	6,1
Gastservice	5	2	8	10	25	6,84
Presentatie en educatie	7		1	5	13	5,69
Collectie en wetenschap	2			28	30	5,09
Marketing en communicatie	2			2	4	2,04
Totaal	24	3	9	50	86	28,95

Natuurmuseum Brabant werkt graag en vaak met samenwerkingspartners van zowel binnen als buiten de natuurhistorische en museale velden. Binnen de aanzienlijke beperkingen van 2021 heeft het museum samengewerkt met de volgende organisaties/bedrijven:

Albert Heijn	Museon, Den Haag
Astrid Poot	Museum De Pont, Tilburg
Basisschool De Cocon	De Museumfabriek, Enschede
Basisschool De Stappen	Museumvereniging
Basisschool De Triangel	Natura Docet Wonderryck Twente, Denekamp
Basisschool De Vijf Hoeven	Naturalis Biodiversity Center, Leiden
Basisschool De Zuidwester	Natuur & Milieu
Basisschool Den Bijstere	Natuurhistorisch Museum Maastricht
Basisschool Koningshaven	Natuurmuseum Fryslân, Leeuwarden
De Bastei, Nijmegen	De Nieuwe Vorst
Bibliotheek Midden-Brabant	NK-Tegelwippen
Brabants Landschap	NLBIF
Brabantse Milieu Federatie	Ontdekstation013
Breda University of Applied Sciences	Openbare Basisschool Panta Rhei
Campus013	OpenMinded IT
CiST	Buitenschoolse opvang Panta Rhei
Citymarketing Tilburg	PABO Tilburg
Comedy Wildlife Photography Awards	Paradox
ContourdeTwern	Park 1
Cultuurcoaches	Platform Biodiversiteit Tilburg
Cultuuralliantie Tilburg	Platform Speelnatuur Tilburg
De Cultuurkantine	Astrid Poot
Diamant groep	Poppodium 013
Discovery Museum, Kerkrade	Prins Bernhard Cultuurfonds, Amsterdam
Ecomare, Texel	Provincie Noord-Brabant
Erfgoed Brabant	Quest, Hilversum
Erfgoed Tilburg	De Rooi Pannen recreatie Tilburg
Factorium	Safaripark Beekse Bergen
Fontys Hogeschool v.d. Kunsten	Het Spoorwegmuseum, Utrecht
Gallo-Romeins Museum Tongeren	Stadsmuseum Tilburg
Gemeente Alphen-Chaam	Stichting Max Velthuijs
Gemeente Baarle-Nassau	Stg. Museumkaart
Gemeente Gilze-Rijen	Stg. Nederlandse Natuurhistorische Collecties (SNNC)
Gemeente Goirle	TextielMuseum, Tilburg
Gemeente Tilburg	Teylers Museum, Haarlem
GBIF	Theaters Tilburg
Groen013	Tilburg 4 Global Goals
Groenrijk, Tilburg	Tilburg University
Gunung Palung Orang-utan Conservation	T-PrimaiR
Programme (Borneo)	Universiteitsmuseum Utrecht
Hall of Fame	Un Bietje Groen
Het Natuurhistorisch, Rotterdam	Van Gogh Museum, Amsterdam
IJsfontein	Van Gogh Nationaal Park i.o.
INTK	Vereniging Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling (GDO)
IVN Brabant-Limburg	Vereniging voor wetenschapsmusea en science centers (VSC)
Kempens Landschap (België)	Vincent's Tekenlokaal
Kindercampus Oculus	Visit Brabant
KNNV afdeling Tilburg	Vrije School Tilliander
Landschappen NL	VVV Tilburg
LocHal	YIPP Interactive People
Mondriaan Fonds	Yuverta (opleidingen Stad & Mens en Eco & Wildlife)
Mooi zo, Goed zo	Het Zuidelijk Toneel
Mudware	

Dit jaarverslag is tot stand gekomen met bijdragen van:

*Janneke Bos, Corine-anne van Hekke, Anke Jongen, Nadine Müller, Karina Roovers,
Loeks van der Veen, Suzanne Visser en Fiona Zachariasse.*

Foto's (tenzij anders aangegeven):

Natuurmuseum Brabant

Maria van der Heyden

Will van Berkel

Johannes van Donge

Rollin Verlinde

Vincent van Zalinge

Comedy Wildlife Photography Awards: *Aditya Kshirasagar, Andrew Mayes, Anita Ross,
Axel Bocker, Charlie Page, Chi Han Lin, Dikky Oesin, Gurumoorthy, John Spiers, Joshua
Galicki, Kevin Biskaborn, Patrick Dirlam, Roland Kranitz*

Natuurmuseum Brabant
Spoorlaan 434
5038 CH Tilburg
www.natuurmuseumbrabant.nl

*Natuurmuseum Brabant is bezig om zijn
mammoet compleet én op zijn poten te krijgen.
Lees erover op pagina 29 en op onze website.
Wilt u ons een handje helpen met een donatie?
Scan de code met uw telefoon.*

natuur
museum
brabant

| www.natuurmuseumbrabant.nl

Spoorlaan 434

5038 CH Tilburg

+31(0)13 53 53 935